

Fr 87

I. TURGENEV

ŞBLISSEZ

|| da

|| BIRJUK

OKRIZDAT
KUDЬМКAR

1935

I. TURGENEV

ŞƏLİŞŞEZ
da
BIRJUK

OKRIZDAT
1935
KUDЬMKAR

Редактор Н. Спорова
Техредактор И. Радостев
Корректор З. Тетюева

Оклют № 397. Заказ № 1075. Тираж 1000.
Сдано в набор 3/VIII-35 г. Подписано к печати
3/IX-35 г. Формат 78 X 110¹/₁₆. Печатных листов. 2¹/₄.
В 1 п. листе 3000 тип. зн.

п. Кудымкар. Тип. Кудымкарского кустового
об'единения „Свердполиграфа“

ŞBLİŞSEZ

Невъзът посадок Kolotovka, кѣдija кѣркѣ вѣлѣма помешица увѣнъ да аслас супрѣ тѣвкъд ponda су-
шема Stroganikaен (utlannaj 旑имсѣ сълиш әнәз ңекин
оз тѣд), а әни Peterburgis къеәмкѣ ңемең увѣнъ,
сулалѣ кус тѣсек вок вулып, кыти вулисан үләз лезчә
рьдып log, кѣдija ръекън sulalѣ șed ремѣт. Etija lo-
gъs виклашемен тунә улиса сәрәттәс; улиcasә рьдына
гарjemен да кърәтәмән, jansatә gov посадокса кък
жортә.

Dusmәd kѣs вадоккез полемен лезчишәпъ logъs
pesәка воккез kuza, a vez да kѣs рьдәсas, къзи mid,
куjlәпъ gerd șojiş izovәj plitaez. Nem baitпъ, ави
gaza сылән چузәм, a съ gәgәрън olişsezлә въеәма
тәдса тујъs Kolotovkaә: вѣдән seti vetlә okotnәja da
еәка.

Кърас jyv дѣнаs, ошкәв мәд sija mestašan, кѣтәn
sija pondetçә veknit selәn, sulalѣ ңевъзът, нолpelәса
kerku, sulalѣ әtnas, torjәn mәdik kerkuezkәt. Sija
vevtlәm iżasәn, em truba, кърас ladoras әтиk әзып,
rovno леçът shin, ръешанас jugjalәmәn тәвشا ryttezен
булисан тѣдалә suk да кәзът съпәт-ръr, i ңе әтиk тунис
muziklә jugjalә tuj viштalan ژvezdaen. Kerkuok ьвәs
vevdәrә vaçkәm golubәj рәлок: etija kerkuokъs—ка-
бак, i susә „Pritъnnajen“¹⁾). Etija кавакън виналь ви-

1) Pritъnnajen susә вида вида, кѣтә lutes әкшыпъ да
соçчишәм аззъпъ.

№ .....

3173

БИОТЕКА

zaşşə ne dontəmzəka suvtətəm donşa, no vovlənə
etçə unaen lützəka sə gəgər setəəm-zə mədik kavak-
keşə. Pomkaən eta ponda loə kavak viziş Nikolaj
Ivanoviç.

Nikolaj Ivanoviç—kərkə əddən ləşt, kudria da
vira çuzəma mort, əni əddən kyz, zorməm müzək-nı,
rylkəm çuzəmən, kitrəj, ənevna laskov şinokkezən,
da gosa kyməsən, çukırrezən veztəmən, rovno sərt-
tezən novjətəm,—kəkdas vo-nı olə Kolotovkaın. Ni-
kolaj Ivanoviç mort perxt, tədə şmekavka, kyz i una-
zək ovla kəzəkəjjez kolasiş. Sijə oz poz suny əd-
dən laskovən, una baitışən, no sija kuzə as dylas
manitnə otirəs, viziş as gəgəras gəşsezəs, kədnələ
myjşənkə gaza pukavnə sə ryzan ozyń, spokojnəja
da laskova, kət ənevna i suç azzan şinnezən flegma
kəzain pəzzaləm uvtyn. Sylən una zdravəj smysl, syl-
lə vyeəma tədsa i pomessiklən, i kressanalən i mes-
sanalən oləməs; şəkət kaddezə sija vermis-və şetnə
mədiklə ne uməl sovet, no sija, kyz əddən ostoroznəj
da as ponda oliş mort, ləddə burzəkən vokyn koç-
çayı, toko raz əddən ыli kyeəvtəmən, vytte as vylas
nem oz təd, da i to toko kədnijə rađejtə, vermas
şetnə bur sovet. Sija vədləyən tədə tovk, tədə myj
intəresujtə, myj kolə roç mortlə, tədə vəvvez gəgər,
poda gəgər, vər, kirpiç, posuda jılış, tədə tovk gərd
kuçikovəj təvarəy, şyankvvzezən i jəktəmən. Kər
sə ordyn ənekin abu, sija ryr, kyzı mesək, pukalə mu
vylas, aslas ьvəs ozyń, as uvtas şuğəmən assis vəsnı
kokokkezsə, baitıslə ləşt kyyvezən vədənkət sə dyl-
nət munışezkət. Una sija aslas vekyn azzylis otirəs,
ne ətik das pomessik munis sə şin ozət, ne jeeə sə

ordə pýralisə kurbt tor boşny, tədə, myj kerşə sə
gəgər şo versta paşa, i nekər veş nəm oz gorətçə,
nekər oz myççav, myjkə-pə sija tədə, nełki
mortəs suç ažiş stanovəj oz vermy dumajtny,
oz-ja myjkə təd Nikolaj Ivanoviç. Tədə as ponda
i nəm oz su: şeraltıslə guşən da bergətlə sto-
kanokkez. Suşeddez sija radejtəny: statskəj
general Sçepetenko, ujezdyn medəvət pomes-
sik, panıtaşikə pyr sylə poklon şetə, kər munə
kerku dənət, oz vunət nəzzəvtny. Nikolaj Ivanoviç
vyna myvkədnas: ətikəs vəv guşalışəs, kədə gəgər
tədə oğır, eəktis bər vajətny guşaləm vəvsə, kədə
sija guşalis tədsa mortlış; umə pərtis suşednəj derev-
naiş muzbukkezəs, kədnija ezə mədə primitný vil uprav-
laşussejəs i s. oğ. No dumajtny vədəs eta-jılış oz
kov siž, etə-pə sija kerə pravda radejtəm ponda,
med burzyla ovşis sə gəgər mədik oğrlə — matə ne
siž! Vədəs etija kerşə sylən as pondais, med nekin
ez vermy ənugnə sylis spokojnəja oləm. Nikolaj Iva-
noviç gətəra, eməs sylən çelad. In sylən aspırä, leçət
şin vylas, medbərja kadən siž-zə jajmekşalis aslas
ajka moz. Nikolaj vədəs sylə veritə, i şəmtor
vižə in kluç sajyn. Avzişses juikə sylis polənə, sija
niğə oz radejt: polza nışan jeeə, a sum una, sıltəm-
mez da muə jur əsətəmən pukalişsez sylə burazık
şələm şərti. Pijannez Nikolaj Ivanoviçlən esə içətəs;
međožzaes vədəs kulisə, a enija munisə aj-mam şərti;
dolbt vižətny enija zdorov çelad vylə, nə una çuzə-
mokkez vylə.

Terpitný ez poz, vəli setəm zar lun juł təlişən:
zagənika kokkezəs vestaləmən me kaji ətləyn aslam

ponkət doł Kolotovka kъras kuža Prıťppəj kavaçok-laň.. Sondıls əzjis զовоаs, grəzitçəmən eəsə burazъk sotnъ; vozdukъs vəli suç tъrtəm չiryt busən. Sviťtala-na gənən çavkannez da rakaez, əmməzpzəsə oštəməp, norən vižətisə nъ dъnət munişsez vylə, rovno kъz korisə otsavnъ pыlə; ətik vorovejjez ezə təzdişə, bordokkeznъsə lezəmən eəsə burazъk ožzъkşa çivzisə da zaploddez vevdərъn tъskaşisə, družnəja lebtışəmən busa tuj vylış, rud kъmərrezən lebalisə kussez vevdərət. Əddən bura i gors koşmis. Vals matın ez vəv. Kolotovkaň, kъz i mədik ştepəj derevnaezъn, ez vələ ne kluçcez, ne kolodeçcez, juisə prudiş kizer nat... Kin vermas sunp etə umət pojlozugsə vaən? Me mədi juavnъ Nikolaj Ivanovičlis stokan sur neto kvas.

Kolə veşkъta viştavnъ, Kolotovkaň ղekər avi bur oj-lunbs, a eəsə burazъk şələm pыgъstə, kər julşa şviťtalan sondıls aslas suç sotana jugərrezən vətə zəlni kişsəm korominnaezsə, etiјə pъdъn kъrassə, gərdəž sotəm da busən tъrtəm poda olaninsə, kədiјā vylət vetlətənъ beddaşəmən kuz koka kurəggəz, pipu-ovəj rud strub, əsypnez tujə ştenaezas oştəzən, kədiјā kołtçəm barskəj kerku vərşan, a əni gəgər vəd-məm peçərən, urbəzən da mort suvda mədik jogən, kъzi զօզօց pukən vevtəm şəd prud, natış koş-məm kajmaezən bereg dorrez kuža, vokə pəlintçəm plotinaen, a sъ uvđərъn pəim cüzəmia, ne pъdъnə vojəm mi vylən, zaruvja ьski-pojki լolaləmən da dugdəvtəg ղesjəmən — çukərъn kujlənъ bałaez, zelъta ətaməd berdъn da miəz jurreznъsə tъskъrtəmən, kъz vylte vižcişənъ, kərn̄i i çulalas etəem sotan zarъs. Zagənika, tъzəm oşkəvvezən me şibətci Nikolaj

Ivanoviç kerku дынә, а çелад рәләс ме вылә, къз век аззывтәм mort вылә, дикуйтәмән визәтәпь, готовәш сыла шиннеңпәс менә сүç аззыпь; рон stabun, къшаңкә къзи әтик карта вылиш дөм пониш, уләп шојәпь вұвтәпь, готовәш тымиспәсә әтмәтлипь леҙпь. Ег і каザав, къшаң кавак порог вылә тъццишис вылып тъгера музык, саркатәг, паشاңәм выңеңәп, кънәм уттәттіс жаșәм голубәj күсакәп. Pozis сијә қузәм да паշкәм шәрті рұктыпь помессик късжайшә (slugaә). Еәк да вексъянатәм пашмәм ژор журшил сулалис коштәм да чукарашәм қузәтвап ведәрас. Sija корис кинәскә, ачыс вирьта киеznas әтмәдәрә әvtis. Тәдçis, бура код-ні жиынпь jestәm.

— Lok-zә, lok! — pondis ਯovпь шәкъта шинкүттесә леңтәмән. — Lok, Morgaç, lok. Vot-ed te къеәм, lol moz къссан, a on термаш типпь. Siш-ed ңевъеәм, вонә. Тенә виžcişпь ozә vermә, a te къссан, lok қоззьк.

— No, мuna, ҭuna,— кълиш зеркәтчана golos, і kerku сајсан веشكълаңып тъццишис mort, uçәт тъгера, къз да kромәj. Сы вылып вәли нә әddәп esә vaz, nojovәj vizitka, әт sosnas пашталәмән, вылып да жыла конаңса sapka, шинкүттез вылас леҙcişәмән, keris сылиш гәгрәса да рұктәм код қузомсә lukavәn да сы вылып шераланаәп. Сыләп uçәтик да vez шиноккез siш i котрашишә, вәsnit түррпез ezә dugdylә шеравпь, a жыла да күз пырьы pekitәмән ләшәтçә озлан, къзи ruл. — Lokta, mortиңәj, — шорнитis sija озлан, juana zavedен-нолаңас поzzаләмән. — Мыjlә te менә koran?.. Kin менә vižcişә?

— Myjlә me tenә kora? — сорьта gorәtçis выңела

mort. — Къеəм ed çudnəj Morgaç: tenə korənəy kabakə, a te esə jualan — тыjlə? A viçcişənən tenə vydəs bur otır: Turok-Jaska, da esə Dikəj Barin, da esə zəzdraiş medalış. Jaskaş medalışlıskət zakladən pessisə: oşmuka sur suvtətisə — kin kinəs vermas, burzıka şblas, te vezərtan, тыj sija loə?..

— Jaskaş şıvnpə pondas, — çoza gorətçis Morgaç nıma morts. — A te, Obalduj, on vəvətçə?

— Me og vəvətçə, — çorxta kılın viçis Obalduj. — A te vəvətçən. Raz zakladə pessisə, pondas şıvnpə, jen vavıv te etəm, vəvətçuk te etəm, Morgaç te.

— No munam, en ləgaş, — panxt gorətçis Morgaç.

— No okalıbs kət menə, şələmsərinəj te menam, — pondis lepeçitnə Obalduj, otən paşkətəmən ki-ezsə.

— Ażżan, kъeəm neznəj ezop, — riñələn viçətəmən gorətçis Morgaç, gыrzanas zangıstəmən. Mъşkъrtçəmən kъknannəs pýrisə lazımtıkk ьvəsə.

Kyləm başnılıs əddən təpəm lois լuvorystno. Unaiş-ni me kylvli Jaska-Turok jılış, kyz medbur şbılış jılış Kolotovka gəgərgən, i drug təpəm əni ləşalis kıvnpə şbılış vermaşəm mədik şbılışkət. Me sodti oşkəvvəzəs da pýri zəvəqənqəas.

Nañtə ne unalə menam ləddişsez kolasiş ləşavlis pýravlınpə dərevenskəj kabakkezə, a me kod vəralış-şez kytçə oz pýravlə. Ustrojstvoys nylən əddən prostəj. Unažbıks nija kerəmaş remət posəqiş da səstəm zəriş, jansətəmən kık torjə zaborkaən, kəda sajə postoronqəj mort nekin oz vermə pýrnpə. Etija zaborkaən, dəborəj paşkət pəzən vevdərən, pişkətəm kuz-

мëса ошта. Etija рьзан вулып вузаşşë vina. Заззеz вулып peçata polustoppez łożzezən sulaləny veşketa oşa veştas. Ozlanış zыrjып, kädija kerəm vovlissez ponda, eməş labiçcez, kÿk-kuim pustəj voçka, zыr peleşen рьзан. Derevenskəj kabakkez upazıksə re-mytəş, soça pozə azzıny pıv kera ştenaez вулып къ-еэм nənavud şin въекан kartinaez, kädniyatəg jeea ovləny olan kerkuez.

Kər me pıri Pritynnəj kavaçokə, otırıs vəli vel-tuma-nı çukərtçəmaş.

Къз i рыр ovlə, prilavok sajyn bıdsən oşa paştas sulalis şera şiteçis jərnəsən Nikolaj Ivanoviç, рьktəm rozabanneznas dısa sъqaləsləmən kişlis aslas jon da çoçkom kiən kÿk stokan vina pıriş druzok-kezlə Morgaçlə da Obaldıjlə; sъ sajyn əsən bokas ugəlyn tıdalıs sylən ləçyt şina iñys. Zyr səras sulalis Jaska-Turok, kəsənik da ləşyt, kÿkdəs kuim vo gə-gərşa mort, kuz podula golubəj rəma nankovəj kaf-tanə paştasəmən. Sija vaçkiçis fabriçnəj rəvoçəjlan, i pozis viştavny, sto ez vermə sija ossaşny aslas zdorovyoən. Sylən vəjəm səkaes, paşkət da bespo-kojnəj şinnes, vəsnit da vərana nıgrıssezen veşkət pır, çoçkom da vıkkısa kyməs, vərlaqə çapkəm jugt rusəj kudriezən, kyzəş, no ləşyt tırppez—bıdəs sylən çuzəmtəs tıççalıs vpeçatlıtelnəj da strastnəj mortəs. Sija bura bespokoitcıs: varkısalis şinnezns, ɳerovnəja lolalis, kiez kъz likoradkaṇ drəzitisa,—da i vıllıs sylən vəli likoradka, seteəm likoradka, kädija tədsa bıdənlə, kin ləşətcə baitny ɳeto şıvnı sobraŋ-но озып. Sъ bokyn sulalis ɳoldas vo gəgərşa mu-zılk, paşkət pełpona, paşkət rozabana, lazmt kyməsa,

vekňit şinneza, зепът да лапкëса пыра, нол пелëса сëкаэн да шед шытталана, zuşı kod çorъt, jurşia. Шылиш шедвира, швиеçлан вакиisan چузәмсә, сь вledoьт тýрпезып, pozis sijë sunь əddәn lëg mortәn, къз-въ sija ez vəv seteem spokojnәj da dunkerşana. Sija ez i vərətçъ, toko zagəník as gëgëras поззальslis, къзи əска çep ponşań. Paştasëma sija veli kъеemkë върэм шұrtukә, mednәj da volkыt pugviçaezәn; vaz da шед solkovәj қыссан katjis sylis əddәn ызыт шivisә. Suissә sijë Dikәj Barinәn. Veşkъta сь вестып, jennez uvtып labiç vыlyп pukalis Jaskakәt vermaşış—Zbzdra-iş medalış: sija veli ңеъзыт тъgера, kuimdas vo gëgërsa torыt muzъk, sadraa da kudria, ңуzvyla tupika пырәn, udav karәj shinokkezәn da соçынк tosoka. Sija supьta gëgër поззаşis, as uvtas kiezse шүjемәn dumajttäg una lobis, da zukәtъslis kokkeznas, sogola sapoggezә këmaşemәn. Сь vыlyп veli vil, rud nojiş kaftan plisa vorotnikәn, këdaşan torjәn tәdcis alәj jermäslәn dorъs, zelъta kizalemәn goла gëgëras. Сь вестып ranыt ugelas, veşkъtlaqып ывәssanás, ръzan sajыn pukalis kinkә тизьçok, выгәm sabura, ызыт oştaen pełpon vыlas. Кък ңеъзыт әзънәt, busәn тýrэм ştekloez-pyr ңejuqыta pýrisә sondi jugәrrez, i kazitçis, sto oz vermә remetsә zyrhis: въdәs predmettes veli jugdәtәmas umәlika, къз pjatnoezәn. No zato setәn veli ыrkыt, i zara چuvstvoys me vъvtiš, къзи тыйкә şækыt, lezçisis, къз toko me jesti oşkævtнь porogsә.

Menam loktәmьs — me etijә kazali — şperva ңevna bespokoitis Nikolaj Ivanoviçlis gëssezsә, no kәr kazalissә, къз sija mekәt zdorovajtçis, къзи tәdsa mort-

кәт, niјa dugdisә үеспокойцъпь i ez pondә melan
поззашыпь. Me kori aslym sur da puksi ugəlokә,
kытәn pukalis выгәм sabura тизъчокъ.

— No, түjnә! — rjakәstis Obaldij, аcьс әтиk ду-
кәn juis stokan vina, a kieznas, кызи i озъk, ez
dugdьv makajtnь; sija, tьdalә, kiezәn әvttәg ez vermy
әтиk сь gorәtцъпь. — Myj esә viзciшпь. Pondәtцъпь,
tak pondәtцъпь. Myj, Jasa?

— Pondәtцъпь, pondәtцъпь,— otsalәmәn Obaldujlә
viшtalis Nikolaj Ivanovic.

— Myj, pozaluj, pondәtçam, — as ponda шerәmtçә-
mәn da spokojnәja viшtalis rjadçik: — Me gotov.

— I me gotov, — үespokoitçәmәn viшtalis Jakov.

— No pondәtçә, çelad, pondәtçә,—gorәtçis Morgaç.

Вьdәn շornitis әтиkә, pondәtцъпь, a ңekәdiјa ez
pondәtçъ, rjadçik ңelki ez i çetçъ labiç vьliш, вьdәn-
пъs түjkә кыз viзciшәn.

— Pondәtцъпь! — çorъta gorәtçis Dikәj Barin.

Jakov çetçәvtis. Rjadçik suvtis, ләşatis kusak da
kaseлtis.

— A kinlә pondәtцъпь? — jualis sija ңevna ne
aslas golcsәn Dikәj Barinliш, kәdiјa sulalis zyr зоз
sәrъn kyz kokkezsә paškъta teçemәn da гыгзавиәзziis
kiesә sarovar kormannezә шuјemәn.

— Тенъt, tenъt, rjadçik, tenъt vonә,— supъta gorәtçis
Obaldij.

Dikәj Barin kыtәs uvтsaнas viзatis сь vьlә. Obal-
duj guşenmoz piлsknitis, түjkә sorlašis moz, поз-
зәvtis potoloklan, zmitis pelponneznas da sьssä сь ez şet.

— Zerevej çapkyпь, — ңuzәtәmәn gorәtçis Dikәj
Barin. — Da oşmuka рьzan vьlә.

Nikolaj Ivanoviç тъскъртçis, ruztəmən lebtis зо-
зиş oşmuka da suvtətis pъzan vylə.

Dikəj Barin ңоззəvtis Jakov vylə da gorətçis: „No?“

Jakov pondis kossışpъ kormannezъn, kъskis ətik gros da pjatnajtis piñneznas. Rjadçik kъskis kaftan pola uvtiş vil kuçikovəj kosełok, zagənik pərççalis, kiştis kъrymas una posni şəm da bərjis vil gros. Obalduj ləşətis assis bura-nı novjəm çeglaşəm da torjaşəm kozъrokaa furazka; Jakov çapkis setçə assis gros, rjadçik siž-zə assis.

— Тенът kъskъnъ, — viştalis Dikəj Barin Morgaçlə.

Morgaç sъñaləmən kъknan kias boştis furazka da pondis třešitbəslənъn.

Ez lo ңekkeəm sъ. Grossez ətaməd berdə vartçikən trinətisə. Me vñimətelnəja ңоззəvti gəgər: vədənlən çuzəmməz myjkə viççisişə; açs Dikəj Barin şin-nezsə Kunis-moz; menam suşed, výrəm gunkaoka mu-
zycok, gołasə ožlaq ղuzətis, i sylə, tədalə, lois լubo-
րъtno. Morgaç ležis kisə furazkaə i kъskis rjadçikliş gros: vədənnəs Եslovzişisə. Jakov gorətis, a rjadçik kinas malbstis jurşisə.

— Me-ed viştali, tenъt, тъşa, — gorən suis Obalduj, — me-ed viştali.

— No, no, en kergъ, — ңostəma vizətəmən viştalis Dikəj Barin. — Pondətçъ, — ožlaq gorətçis sija, açs jurnas əvtəstis rjadçik vylə.

— Kъeəm-zə şylankъv tenъt şəvnъ? — jualis rjadçik bespokoitçəmən.

— Kъeəm tenъt kolə, — viştalis Morgaç. — Myj tədlat uşas, sijə i şəv.

— Коңесно, къеәм тенът колә,— содтис Nikolaj Ivanoviç kiesә tecәmәn moroslas.— Setәn тенът ңекин oz vermъ ukazъvajtпь. Шын, түј тенът колә, toko шын въеәта, a тијә sъвәгъп soveş şәrti don suvtetam.

— Мыј вайтпь, коңесно, soveş şәrti,— supъta gorәtçis Obalduj, açsә rektam stokan dorsa ңulbstis.

— Sulalә, vonnez, ңевна kolә kaslaјtъspъ,— pondis şorňitпь rjadçik, açsә kaftan vorot kuza ҹуннезнас вәrjә.

— No, no, en sajkәtçь — pondәt,— viшtalis Dikәj Barin, açsә dun kerhis.

Rjadçik ңевна dumajtъstis, zegnitis jurnas da loktis oзлан зоз сәrә. Jakov shinneznas mәrtçәtçis sъ berdә.

Vermaşәm jyliş giztәz oзлан kovşas giznъ torjәn, kin kъeәm mort eta menam viшtyн. Mukәddez olәm jyliş me tәdi panьtaştәz пыкәt etija Pritynnәj kавакъп, a мәdikkez jyliş me әkti şvedennoez şorәnзъk.

Pondәtcam Obaldujşaп. Nastojassәj nim eta mort-lәn vәvli Jegrap Ivanov, no ңекин siјә omәn okolotokъп ez su мәdnoz, kъz toko Obaldujәn, da açsә sija aссә velicajtis etijәn-zә nimkodnas: әddәn-ni sylә sija lakaşis. Da i въlyş eteәm nimkodъs burşa burazъk lakaşis sъ ңekodazug da pъriş-pъr түjkә bespokoitçem ҹuzәm vylә. Etija vәli gulajtiş gәtъrittәm pomessiklәn kъsjaliş (dvorovәj), kәda eerdşan sylәn barinnez vazъnsha-vazъn mezdәtçisә, i kәdylәn uztәg da zalovanнotәg ңekәr gros aslas ez vәv, a түlakә kuzis jәz scot vylәn pъr junъ. Sylәn vәlisә әddәn una tәdsa otir, kәdnija siјә juktalisә vinaәn i ҹajәn, aşпыs oz tәdә, түј ponda; kәt-въ sija vәli zabavnej-

لى تىجىلى؟ Veşiş рыг модемен, въд бердә лакашамен, nemis рыг умәл шmekәn şeralamен, къзи likoradkaen kinas-koknas әvtämən — otires sija neradəz pərtlis. Ez kuz sija ne jæktyń, ne şvuny, czuzəmşań sylən ez vəv koda-arta kvy, ryg kattis da wəbətçis myj kvy vylə oz sed, no veşkyla viştavny — Obalduj! Bezdəm dak, bızdəm i em! No mylakə ətik pirujtəm nol das versta paşa eta gəgər ez çulav siž, med sylən sylsa czuzəma tusa ez kattis gəssez kolasyn,— siž uz kyzkə terpitisə sijə. Kolə viştavny, sükət tədçisə-şorñitise umela, a padmətny sijə ylvania ossasəmnaş vermis ətik Dikəj Barin.

Morgaç nəmynda ez vaćkiş Obaldujlań. Sylə siž-zə əddən ləşalis nimkod Morgaç (şinən varkxalış), kət sija i nekər upazık otırsha şinneznaş ez varkxsav. A kolə veşkyla viştavny: roç otır əddən kuzə şetavny nimkoddez. Mymda me eg pesşə tədnıń sylis oləmsə, me ozyń, da i natte una mədikkez ozyń, koltcisə sylələmyn tədtəm pemt pjanoez, kyz suəny kniga gizssez, vevtəm rədən da tədtəm pemtən. Me tokə vermi tədnıń, sija-pə kerkə oləm jamşykyń pəriş da pijantəm vayna dən; püssəm trojka vələn, sajlashəm bıdsə vo, i kər kazaləm, sto avu bur ovny satlaşəmən, bertəm vaz kəzajka dənə et koknas çotışən, uskətçəm kəzajka kokkez vylə, i vo məd vyeemə kvyzəm pondə kəzajka vunətəm sylis ozza bidnisə, pondəm bera doverjajtny i puktəm prikassıykə; a vayna küləm vərtyń, nekin oz təd, kyz sija lois vola vylə lezəmən, messanaş gizsəmən, pondis suşeddezelish boşny wakçaez, bogatşalis i olə əni şyləmən. Etija mort aslas umən avu lag ne avu ram, kuzə kinkat

къз үәдітсіп, тәдә оғирәс. Sija әddәn ostoroznәj, no i kitrәj, къз туң; къвнас веş ләsjis, къз pәris inқa i başnән ңекәр oz sorlaş, a esә rapыт мәдикәс къс-кас şorñitnъ, a siз med лезчишпъ вәвәв кодә, sija ңекәр ави i vәlәm, da i şakъt sylә аssә руktыпъ vezәrttәm mortә: me ңекәр eg аzzыvъ seteәm uçәt da suç ażziş şinnez, къз sylәn, 8ыг şinokkez. Nija ңекәр ozә vižәtә siž prostә, a şo тъjkә поззalәпъ da primeçajtәпъ. Morgaç mukәd kadә vьdsа ңedelae-zәn şo тъjkә dumajta kъeәm ңenavuq ңeyzт delo jyliş, a to drug, къз kъşaňkә usas, resytaş ьзыт da şmelәj delo, siž i dumajtan, jursә тъша setçә zug-das, a vižәtan, вәra къз vi kuza munә, şo sylәn lә-şalә. Sija çeşsoa, i veritә aslas çeşso vylә, veritә primetaez şәrti. Da i vьdsәn olәmъn sija sujevernәj. Sylә ңekin dorәz delo авш, eta ponda sijә ozә ra-dejtә, no i rapыт ңekin oz mun, lıddišәпъ sylәt. Semja sylәn vәli ne ьзыт, әтик zonkaok, kәdъ ponda sija аssә ez tәd, i vьdtәm seteәm ajәn munas, natte, ылә. „Morgaç pijan ajыs kod“, kerku вокъп, kerrez vьlyп pukalikә ne sylәm baitәпъ әtamәd kolasyп pәris otiг gozumsha түттезән, vьdәn vezәrtә kъvvez, „ajыs kod“, unazъk başnїә ңem ozә sodtә.

Jaska-Turok da rjadçik jyliş ңem una viştashп. Jakov Turok nimkodәn susә sijәn, sto sija vьlyп sogmylәm plenis turçankaşaп, тъvkъdnas sija vәli vьd deloyn xudozñik, a zvanqоәn — çerpałsъk — gizәt keran kupeç fabrikaп. Rjadçik jyliş, ine veşkыta viştala, eg verмъ tәdnъ, kin sija seteәm, me sua, sija prosto perт da supыт mesçaqin gorodiş. A Dikәj Barin jyliş kovşas unazъk viştashп.

Мыј тенат озлан шинлә ушас, таң етә мортън чорът, ностәм и ңекинлә ңе șетçan въп. Tusanas сија ez вәв ләшт, къз мијан 8үәпъ, въдса пүиш керәм, но сеšaił siž i vajətis ңемән ңeverman zedorovjoәn; тълакә on verмъ te i viшtavny, тъjشاң сылән os ҹузәма figura асҹузәма ләшт, novdu spokojnәj da чоръта viшәm външан. Ҫekт реввиш аззывтамшан viшtavny, къеәм perjois petәm eteәm Gerkulesъs (въна mort). Сија ez vaçkis ңе варин къsjалишан, ңе mes-çaninlan, ңе говә рәрәм pomessik prikassыklan, ңе әстәм assis именәп uçat pomessыklan, kәdна vaçkisise ponlan да тъскашишлан: сија вәли, којә veшкъта viшtavny, аçыs, as pondais. Ңекин ez тәd, къшаң сија тълчишис мијан ujezdә, şorñitlisә, вътте-рә сија petlәm kъ-еәмкә әtnasa olәm ԛerevñais, вътте-рә kъtәnkә slu-zytlәm,— ңекин въеәмика ez тәd, да i тәdnъ вәли ңекиншан, ңе assaңas-zә ed сысан, kәdlyis kъvsә вагорән on къскъ. Siž-zә ңекин ez verмъ въеәмика viшtavny, тъjәn сија олә. Ңекъеәм remeslo бердәn oz изав, ңекин дынә oz vovль, ңекinkәt ez тәdçь, a șәm-tor сыләn bergalә, kәt ңевна, a соzә bergalә. Aссә сија viзis oтиr озып ңе siž, къз suәпъ, skromnәja, a siž zagәník; сија olis siž, вътте ңекинәs ez аззъ ас-gәgәriş i ңекинъn oz nuzdajtçь. Dikәj Barin (siž siјә ңimkođalisә, a aslas ңim сыләn вәли Perevlesov) pol-zujtçis ьзыт vlijanqоәn okrug paшta, сыкәt 1әddiшишә, сијә ҹоза въдәn kъvzis, kәt сија ңекинлә ңекәr ez prikazvajt, da әвиçәj сыләn ez вәв, kinәs ңепавиҹ as vlijanqо uvtә kernъ. Сија şorñitis, i сијә въдәппыs kъvzisә; въпъs ed ръr assis boшtas. Pozә viшtavny, vina сија jecä juvlis, ez тәdçь in pәlәskәt, no straş

bura radejtis şybəm. Eta morten una vəli tədtəm. Dumajtçis, səb pəyekbən vişsizə kəcəməkə əzət vəppnez, kədnija vətətə fədisə, kəz niya lebtişasə da mezmasə voşa vələ, sek niya iverenən nəvətasə aşpəsə da i kin nylə rapıb sedas; novdu, me sız dumajta, çut-li etə mortlən ez vəv-ni setəm vzrъvъs, i əni sija aşsə tədəmən, med ne uspъ gibelə, pessə aşsə vîzny, dumajttəg veşis nəm ne gorətçəny. Əddən-ni dıvitis menə sija aslas tъvkъdən: sъyn kъzkə çuzəmşən i prirodaşan çorxt tъvkъd, a sъ kosta-zə bəra etə tъvkъd nəvət, kъz suənъ, bur rodiş, on kuz vъeəmika viştavny, çorxt i nəvət tъvkъd kъzkə ətlaaşemas, me esə etəm morttez egnə azzıvъ.

Sız, rjadçik petis ožlan, vevtis moz şinnezsə i pondis şvynъ əddən vəsüit da gora golosən, falcketən. Golos sylən vəli neuməl, çəskət, kət nevna zerkətçis moz, sija orsis golosnas, kъz zułən sərt vъyn, to vəsnitən, to kъzən, tъmda em golos vъnys pessis vəsnita da gorən kuşa ɳuzətny, drug lənəs, çut kylə, to bəra kruto boştas ozzə proglasse, da setəm ləştya da udava, sız i dumajtan, vot tъşa lebzəs vъlъna mu vevdərət. Vəsnj golosşan kъz golosəz vuzəmmez sylən vəlisə mukəd pırşa əddən şmeləjəş, a mukəd kadə nevna nełki zabavnəjəş: tədiş mortlə vəli-vъ əddən լսօ; nəmec-vъ etija şybəmşən vottəg ləgaşis, sija-vъ suis „russkəj tenore di grazia, tenor leger“. Şblis sija gaza, jəktan şylankъv, tədlə boşny vermi toko kъv məd.

Gəra me tomşa tomъnık
Muçkə jeebənık:

Kəza me tomşa tomъnık
Zorişok basbənık.

Sija şylis, beldənnyś kylvizə ızıltı vñimaṇṇoən. Si-ja kylis, sto tədçə tədis otirkət, i sijən, kyz əyəp, küçikşis petis. A kolə viştavny, mijan ladoryn ve-zərtənny şyləmny, ne ves Sergeev posad, ızıltı Orlov-skəj tuj vñlyp, aslas ləşet da vñeəm proglasən slavitçə łyli. Dyr rjadçık şylis, no şələməz şotaki şylan-kv sylən ez vermy lokny kylvizşezlə, ez tırmış sylə otsavny xor. Medvəgtyń-ṇı vəsnı golosşan vuzi-kə kyz golosə Dikəj Barin nevna şerəmtçis, Obalduj ez vermy vişşyń da kazavtəg rjakəstis. Beldənnyś saj-paj loisə. Obaldıj Morgiačkət neburika, zyn gelosən, pondis ɳuzlavny da gorətəslıny: „Şələm vərzis!.. Burazık esə, selma te eteəm! Şələməz jızə, kyskъ aspid! Esə ɳuzət! Potkət şyv, pon te, eteəm, lapko te! Davıvlə tençit jurtə!“ I una oqlaŋ. Nikolaj Ivanoviç lavka sajyn ətmədərə jurnas kaçağtystis. Obaldıj vəviş moz pondis kokkeznas zukətny, jor-kətny, pełponnas vərətny, a Jakovlən şinnezbs əzjisə, kyz via sommez; i sija beldən drəzitisi, kyz ru vñlyp kor (lis), dugdəvtəg nevura şeralıslis. Dikəj Barin ətnas ez i vezş çuzəm vylas i oza moz ez i vər-zə mestaiş, no uşkətçəm rjadçık vylə sylən şinval nevna nevzis, kat tırpipes ənəz ɳostəma vişətisə. Et-lasa cskəmşan rjadçık esə burazık pondis petny kucciğis, pondis kerlyń seteəm vičiokkez, siž gorən şylis, kvnas sovkətis, golosnas orsis, i medvəgtyń-ṇı tıbzəm, bledətəm, rymləm, vərlaŋ çatırtçəmən ɳuzətis medvərja şylan sə — beldəs kylvizşez rjakəsti-sə ətik əmis, kyz tıjkə potis. Obaldıj uşkətçis sə şivi vylə da pondis pədtyń aslas kuz da kəs kiez-nas, Nikolaj Ivanoviçlən gosa çuzəm vylə tıççisisə

rəmməz, sija kъz rovno tommis, Jakov vəviş moz gorətis: „Molodeç, molodeç“, nəlki menam suşəd, vərəm gunkaa muzıkk, ez vermə terpitnъ, koşəvtis kulaknas ryzən kuşa da rjakəstis: „Vot etija bur, çort sijə boş, bur dak bur!“ i curs şəvzis vokə.

— No, vonə, gazətin! — gorəllis Obalduj, moros berdən vişəmən suç təzəm rjadçikəs, — gazətin, nəm viştavnъ! Zaklad te boştin, oşmukaən tenə porjəta! Jaskalə ыып te dənpəz... Me tenət baita, ыып... A te tənət verit! (Viliş ьzmitis moros berdas rjadçikəs).

— Da lez-zə sijə, lez, şir te... — təzdişəmən pondis baitnъ Morgaç. — Lez sijə pukşınp labiç vylə; ażzan sija təzis... Kyeəm-ed vyzdəm, vonə, pravo ed vyzdəm! Myj te sъ berdə lakaşin, kъzi koros kor vanañ?

— Menət myj, aş pukşə, a me sъ zedorovjo ponda juysta, — gorətçis Obalduj, açsъ şibətçis lavka dənə. — Tenat şçot vylə, vonə, — sədtis sija bergətçəmən rjadçiklan.

Sija jurnas zovys kerəslis, puksis labiç vylə, kъskis sapkais çıskət da pondis çıskışnъ, a Obalduj kъzi eygjaləm pon, juystis stakanış i suç juissəz pri-vyčkaən rakəstis, açsъ myjkə vytte dumajtnъ pondis.

— Vyeəma şylan, vyeəma, vonə, — laskova gorətçəstis Nikolaj Ivanoviç. — A əni te sajyn, Jasa, oçered, vyeəmika da aştə en əstə. Vişətam, kin ki-nəs, vişətam... A bura şylə rjadçik, jej bogu, bura.

— Əddən-ni vyeəma, — əuzətəmən gorətçis Nikolaj Ivanoviçlən içys, açsъ sъnqaləmən vişətəstis Jakov vylə.

— Въеама, — есә әтрыг нे gorən suis menam suşed.

— А, kertəm ər! — pondis вәра əmsə ңеекъль Obalduj, loktis oşa guna pelpona тизък дынә, da ңуңнас сь вүлә тьççaləmən, pondis vakşыпь zerkət-çan şmekən.

— Kertəm ər te, kertəm ər, vasət ožlaq, kertəm ər! Мыjlə loktin, kertəm ər? — gorətlis sija vakşikas.

Muzъk ңелки ңевна вәrdəmtçis, ләшətçis ңеççыпь да җоzzык түппь, къз drug paškalis җорът golos Dikəj Barinlən:

— Da тьј-зә efeəmьs, əvtəm poda te? — piñ-ней giçىrtəmən gorətçis sija.

— Me тьј, me siž, ави ңем, — pondis тодпь Obalduj.

— Nu i ladno, əmtə türkav! — рапыт viştalis Dikəj Barin. — Jakov pondətçy!

Jakov kutçis gola berdas...

— Мыjkə къз rovno... Мыjkə... Mm... Og təd, тьј sija...

— No, тьrmas, en pov. Stədítçy! Мыj çuklaşan? Шыv, къз kuzan...

Dikəj Barin dun kersis, açs vizişə.

Jakov сь ez şet, ңоззəvtis gəgər da vevtlişis ki nas. Въdənnys siži i mərtisə şinneznysə сь вүлә, medbura rjadçik, kədija, аssə vermişə ·punktəm wə-typ, pondis ңевна bespokoiçыпь. Sija pərətçis şe-na berdə da вәra as uvtas şujis kъknan kisə, a kok-kezən ez-ni əvt. Kər Jakov boštis ҹuzəm vüliş kisə, vəli çoçkom, kъzi kuləmlən lezçisəm şinkymmez uvtyn sır şinokkes çut jugjalisə. Sija şəkylta lovzişis

i pondis şıvnp... Medoşza sə sə golosyn kylis guşenika nevna drəzzitəmən, kyzı rovno nə sə morosşan petis, a kışaqkə ylvania, ylvania loktis lebzəmən nə zırgə... Myjkə kyzı rovno nedolbt vəli mijanlı etija neburika vərətçan da goralan səşan; mijə ətaməd vylə vižətəstüm, a Nikolaj Ivanoviçlən in dak siş i veşkalis tıbgernas. Etija oızılkşa səşan petis mədik, nevna corıtzık da kuzzık, no şo esə, kyzı struna, nevna drəzitish, kər strunalən çunən bura vaçkəm bərşan çulalasə oızza gora səes i medvərəy pondas guşenika-guşenika kıvnp nevət da neznəj səokkez. Oızza sə bərşan pondis əuzavnp mədik, səvərtyn kuimat, i siszagənik əzjəmən, paşkaləmən pondis kişşyp kuz da nora proglasa şırankıv. — „İb vylən nə ətnas tujokbə munis“ şəlis sija, i vədəppyt-lə mijanlı lois cəskət-cəskət da nevna gaztəm kod, siş şələməz i jızis. Me, veşkyla viştala, eteəm golos jecə kylvli. Sija nevna vəli eıkəm-ni i goraliş çut zerkətçəmən; sija nełki vəli pondətçikas kyz nevna sog uvja, no eta golosyn vəli kyeəmkə vyp, tom kada oləm, şələm vylən dolbt-dolbt, oləm jılış vunətəmən kiçəkə tenə nuətis, a sə kostə-zə tıjkə te norən təzdişan, siş şələm berdat i kutçışə. Şırankıv vədmis da paşkalis. Jakov, tıdalə, açıs aşsə vunətis, əni sija ez-ni pov, sija vıdsən şetçis aslas çəşşolə; golos sıbən sessə ez-ni zerkət, kytənkə rıekas nevna tədçana drəzitəmən esə burazık jızis şələməz, dugdibvtəg jommis, corzis i paşkalis. Tədlam təpətüşis, kər me ətpriş rıtnas, va çinik kadə, rovnəj da pesəka morjo bereg dorınp ażżyli ıvzt da çoçkom çerigada: pukalis sija ətik mestənp, ez i vərat-

çъ, morossə bergətəmən sondilan, toko soçevika da zagəniка assis kuz borddesə paşkətəstas-paşkətəstas raptə tədsa morjolə da lazımtıka pukşəm sondilə: Jakovəs kəvzikə, menym etija tədlam uşis. Sija şəlis vəddsən vunətəmən səkət vermişsə i miganəs vədəppytəs, kəzə əzət va vallez vylət tenə novjətis, nekin sə ez şet, a sija şəlis i sə vəezşən siş i vajətis təyənkə sonxtən da rodnəjən, a şin ozyı oşsis təjkə kəzə paşkət ştep, kədə şinən on susət. Mekili, kəzə təjkə şələmən pižis, siş i ləşətçən pətən şinvaez. Nəzzəvti vəram, kabackəjlən in vişətmən qəburika gorzə, açs uşkətçəm əsən vylə morosnas. Jakov əzar keris sə vylə, da eə çəskətzəka, gorənzək, vənənəzək oşşaşa pondis kişnə i kişnə... Nikolaj Ivanoviç jursə əsətis, Morgaç vokə bergətçis, Obalduj kəz səlis mestaas, vəvəviş əmsə oştəmən, muziçök ugələn guşənik ləpkə gorzə, əm uvtas suskənən, jurnas qəburika kaçajtə; Dikəj Barinlən ləg da çorxt, kəzə kərtovəj, çuzəmvan kuza vyləna lebtishəm şinkynimez uvtşən taravtçis, kəzə don, şəkət şinva. Rjadçik nyrəssis qəmərtəm kulak vylə, ez sə şet, ez i vərətçə... Og təd, təy-ib 1cis oşlaq, kəzə-ib Jakov sərazu ez dugdə əddən vyləna da vəsnəi səən, kəz oris sələn golosəs. Nekin sə ez şet, nelki mestais ez vərzətçə; vədəppəs təjkə kəzə vişcişisə, oz-ja pondə Jakov oşlaq şəvən, no sija paşkətis şinnezə dívujtçəmən migan sətəmvylə, jualəmən miganəs omən nəzzəvtis i kazalis, sto vermis sija...

— Jasa, — gorətçis Dikəj Barin, puktis kisə sə pelpon vylə i eək laqtis.

Mijə vədəppət sulalim, kəzə kənətəmməz. Rjad-

çık zاغەنیک çetçis, şibətçis Jakov dъnə. — „Te, tenat, te voştin...“ — şekъta gorətçəstis da uskətçis zъrgiş ətərə.

Sыләп supъta petəm тъjkə kъz sorlalis mijanlış do-
lъta vižcişem: въdəppəs sumən i radən pondisə bait-
ny. Obalduj çetçəvtis vъvlaqə, pondis լovpъ, əvtn̄
kieznas, kъzi melniça borddezən; Morgaç satlaşəmən
loktis Jakov dъnə da pondis sъkət okaşpъ; Nikolaj
Ivanoviç въdəppəs şin ozyň lebtis da viştalis, esə-pə
assanam sodta ətik oşmuka; Dikəj Barin kъeəmkə
bur şmekən şerəmtcis, kədijə me nekər eg dumajt
azşyvnpъ sъ çuzəm vylış; nekoqъnik muzъk dugdъvtəg
ziļis aslas ugəlъp: „Ok, kъeəm vъeəm, zavył, əddən
vъeəm, no vot təpət mestaiş ne çesçsypъ, a pravo
əddən vъeəm!“ A Nikolaj Ivanoviçlən iŋ vъdsən gərdə-
tis, supъta çetçis da kъtçəkə munis. Jakov, kъzi
uçət kagalə, lubo vəli aslas verməm vylə; çuzəm sъ-
lən vъdsən vezsis, şinnez sъlən sizi i jugjalisə çes-
şoən. Sijə vajətisə lavka dъnə; kъtsalis sija
dъnas bura gorziş muzъçokəs, ьstis kəbackəjliş zon-
sə kossypъ rjadçikəs, kədijə şotaki ezə ażə, i oşsis
sъvərəp ьzət i ьzət pir. — Te esə mijanlə şylan, te
rъtəz pondan mijanlə şvnpъ, — dugdъvtəg ziļis Obal-
duj, vyləna kiesə lebtaləmən.

Me esə ətrys vižəti Jakov vylə da peti. Me eg
məd kołtçsypъ, poli eıkətn̄ dolıtsə şələm vylış. No
ətəryp zar sulalis ozzə moz, terioritpъ ez poz. Sija kъz
vttē əsalis mu vevdəras suk da şekət sləjən ləz-səd
rəma povoyp, kъzi bus-pyr jugjalisə uçətik da şin
guşalan biokkez. 8ъ ne təv. Şələm vylən vəli nedo-
lət, kъzi izən pъrystis, te on kuz viştavpъ, tъj təpət
kolə talun kernp, tъj tenə vižcişə oşlaq. Kъssi me

sarajəz i vodi əni toko ьекəm, no jestəm koştmyň turun vylə. Dyr me eg vermy opməssyp; dyr çanətis pellezyn qekinlə ne şetçana goios Jakovlən... Üyrgyjış tızzəməts da zarbs vermisə, i me ɬantı əddən kyz onən. Kər me sajmi, vəli pemdəm ni; me gəgər çapkaləm turun vəli əddən duka i nevna pondəm ułsavny. Korominnaň vəsnit poeeez kolasət jugjalısa kəzuvokkez. Me peti. Rytja kyla vazypni kusəm, toko sylən sleddez çoçkom vişsişə növoyp. Lunən ʒirdaləm ru şo esə ez vermy sajkauny, i ojsa ułsat-pyr şo esə təçcis sonıty, a moros vişcişny ez vermy, kər-ni loas ırkylzık ruyıs. Təv ez vəv, ezə vələ i kymärrez; növo gəgər vəli səstəm, suç tıddalıs pemtəts nevna jugjaləmən da çut tıddaləm da vıdla şetçytəm kəzinvəzən. Derevna kuza jugjalısa biokkez. Nəylyp vıta jugjətəm kabakşaň kylis ladtəm sum, kədə kolasıny me tədi golos Jakovlış. Bura şeraləm mukəd kadə partcıs gorətləmə. Me lokti əzylı dýnpə i vajəti çuzəməs ştoklo berdəz. Me azzıli ne gaza, una rəma da vizib kaitına: vıdsən vəli kod — vıdsən, ətləny medozyň Jakovkət. Kus morosən pukalis sija labiç vylən, şylis şıbdəm golosən kyeemkə jəktan nevyeəm şylan-kıv, dýsa vərjəmən da çepłaləmən gitaralış strunaez. Va jurşiez ɬakaşəmən lezçisəmas əddən bledətəm çuzəmbən vylə. Kabak sərgi əddən kod Obaldıj çetçaləmən jəktis uməl sabura mızılk ozyı; a mızılk as pondaşıs siž-zə topətis vınpşavtəm kokkeznas, dumatəg suvtəm tos pırjət sınlialis, açıs ət kinas əvtystas, əvtystas kyzıv ləşətçə viştavny: „A myj mijanlı!“ Nəm on vermy dumajtnı smesnəjzılkə sə çuzəmşa; kyz sija ez pessy levtyń vıvylan assis şinkymmez, şəkyl şinloppez

сылән сиң i әсалисә çүт тьдалан да сәммәм, по әddәn
иүвәј shinokkez вулып. Sija әni vәli seteәm gulajtis
mort kod, kәr сь дынәт munikә, вьd mort viзәtъstas
сь вулы да viшtalas: „Вьеәт, вьеәт te talun!“ Mor-
gaç gәrd, къзи rak, пырьssез paшkәtәmәn, къзи jaz-
vaezәn, şeravlis ugәv sajşan; әтик Nikolaj Ivanoviç ez
vez assis әвиçajsa, viзsis озза moz چorъta. Zыгjә
әкшиss una vil otir, a Dikәj Barinәs пь kolasiш me
eg-ni аззыv.

Bergәtci me i supыt oшkәvvezәn pondi lezçыль
kerәs вулиш, къtәn sulalis Kolotovka. Etija kerәs uvtyn
paшkalis, shinәn on suз, rovnәj mesta, къз suәnъ
roçan, ravnina; rytsha sъnәt uvtyn etija ravnina lois
esә paшkыtzъk da ызыtzъk, i ылып-ылып къз вьtте әт-
laasis remyt һovokәt. Me kuз oшkәvvezәn vetli tuj-
vylәt kъras kuza, drug kъtәnkә kylis gorә golos
zonkalәn: — Ontro-o-o-pko! Ontro-o o-pko! — gorәtlis
vynәn da shinva-ryr, kuza i kuza ңизәtәmәn sәriш
сь „o“.

Dugdylis ңedyr kezә da вәra виlış pondis gorәt-
иль. Govkъs ызыта paшkalis sunalan da dun kersәm
moz ruәt. Kuim das gәgәr „Ontropko“ һim gorәtәm
вәrшаң, мәd lador ravninaşaң, къзи rovno mu рьеšaң,
drug kylis oça kъv:

— Мъ-ь-j?

Zonkalәn golos radәn moz sek-zә panыt gorәtcis:

— Lok tatçә, давыv-te, лесак te!

— Мъjlә-ә? — ңedyr тыjış вәra gorәtcis мәd zon-
каss.

— A таtъs tenә vaçкыль тәdә-ә-ә! — termaşәmәn
gorәtis озза zonkass.

Məd zonka duggis sъaşlyпь, a oззаша zonka şo gorətlis „Ontropko“ da i toko, sъez sъlən soçzъka da uməlzъka pondisə loknъ menam pellezəz, kər lo-
is əddən pemt-ni vər dorət munikə, kədija gəgərtis
mençim derevnaok, Kolotovkaşan nol versta sajyп...

„Ontropko-o!“ şo esə çuditçis ojşa pemt гиып.

B I R J U K

Rytən kokniňik telezkaen me muni gortə veralanşan. Gortəz esə kołçcis kkyjatys versta. Menam bur kəvyla rüşən bura gənajitis busa tuj kuza, soçyñika nesjyblis da orslis pelleznas. Pon menam, kyzı domaləm vəris telega kolosoez berdə, nətymda ez i kołçcь, tızəm sylə ez tədçə. Kymərtçis. Oşam ızıt kymər zagən lebtis vər sajsan; me vevdərət i me ozyń munisə gryş, suk kymərrez, vad kussez povzəmən nevura vərətçisə i korrez ətaməd kolasyn suskətçisə. Pədtan zar srazu bergətçis kəzət ul ruə. Coza pondis pemdəny. Vozziən me vaçki vəv kuza i lezçi logə; vuzi koşməm sor, kəda vylən vədməmaş una çuzəma kussez; sə vərən kaji kerəs vylə i pyri pemət vərə. Tuj me ozyń munis çuklaşəmən kussez kolasət. Me zagən muni oşlan. Telega çecçalis çorət vuzzez vevdərət, kədnija vetlisə popereg telega kolosoen rydýna garjəm tuj kuza. Vəv menam pondis zemdashny. Pogodaen lebtis ızıt təv puez vevdərən, puez pondisə vərnə da şurkətny. Virdystis, jorknitis — pondis gytmañny. Zermis, kyz vedra ponış. Me muni oşkaləmən i coza kovsis suvtı: vəv pondis naşə şibdəny, şin ozyń nəm ez tədav. Sajəvtçi me paşkət da ızıtkus uvtə. Kəstişəmən me vişçisi, kər çulalas zer. Virdalikə tənəm prikasajtçis tuş vylən ızıt mort. Me pondi burazık vişətny sylanə, a sija vylte vədmis menam telega dypyn.

- Kin eta? — jualis gora golos.
- A te kin açt?
- Me tatiş ovjessyk.
- Me viştali açtməs.
- A, təda! Te gortə munan?
- Gortə. Da ażşan, k्यeəm pogoddas.
- Da, pogodda, — sbaşis sija.

Virdəstis da juğtsə çapkis ovjessyk vylə jurşan kok uvtəz. Virdəstəm vərən nedər tıjiş şarknitis — gəmtənitis. Pondis zernə eəsə burazъk.

- A coza eta oz çulav, — gorətçis ovjessyk.
- Myj keran!
- Kolə-kə, me tenə nuəta aslam kerkue, — nuzətəmən şornitis sija.
- Nem kernə, — nuət.
- Pükşə təlegaə.

Sija şibətçis vəv jur dənpə, kutçis şermət povod berdə, a təlega drogaez düttaşisə, kyz sarız vylən ucət pəzok. Kıtsali dənam ponəs. Menam kəvəllaiqəj şəkyla munis naş kuşa, nildalis, zəmdalis. Ogoblaez ozyń ovjessyk munis dəvjaləmən ətmədərə, kyz vər dad. Mi munim siş vel dyr; səbərşan menam nuətiş suvtis.

- Vot mi i gortynəş, barin, — spokojnəja şornitis sija. Vorota şurknitis. Dus-məd kycannez lebitişisə vuvtnı. Virdavın ez dugdə. Me lebti jur i kazali paşkət ograda sərən uçətik kerkuok. Ograda vəli jərjəm stəpnən. Kerkuokiş ətik əsəpnət neburika svitthalis biok. Ovjessyk vajətis vəvsə posəz dənpəz i pondis jorkətçynı ıvəsə. „Casət oşa, oşa!“ Kəvəris vəsnijik golos da kəmtəm kok sə; kaliç şurknitis i

пъвкаок даскък воша, əтик јэрнәсокән, јлашема јо-
кән, киын fonarәn, тъççisis tuj вълып.

— Jugdәt варынлә, — viштalis sija пъвкаоклә. — A
me. tençit telegasә vevt uvtә suvtәta.

Нъвкаок ңоззәвтис ме вълә da рьрис керкуә.

Me мuni съ шәръп. Objessyklәn kerku vәli toko
əтик зъра, da i sija sa-busәn түрәм, ръекас ави ңем:
polatтәm i zabcrkatәm, əтик върәм паş əsalis tuv въ-
лып. Labiç вълып kujlis əтик duloa pissal. Ugelas va-
lajtçisә върәм trepiçcez; кък ызыт каңик sulalisә gor-
вокъп. Remъta, jugnитәмән-kusъstәмән sotçis рьзан
вълып sartas. Зоз сәръп əsalis zъвка latтаншор въ-
лып. Нъвкаок kusәtis ponar, pukhis içәтик skamja
вълә da pondis veşkъt kiәn дүттәтпъ zъвка, sulgaәn
pesavпъ sartas. Viшәti me gөgөr, — menam pot mu-
nis șәlәm: kъeәm gaztәm рьрпъ oj kadә muzъk ker-
куә. Zъвкаып kagaok șekъta da coza lolais.

— Te raz ətnat tatәn? — juali me пъвкаоклиш.

— Ətnam, — guşәn зъашиб sija.

— Te objessykbыslәn пъв?

— Objessyklәn, — guşәn viшtalis sija.

Бвәs зуркәйтис i objessyк тьскыртçемән ош-
кәвтис porog въләt. Sija lebtis зозиш ponar, şibәtçis
рьзан дынә i віliş pesis sartas.

— Natte-ed te en velav pukavпъ sartasәn? —
şornitis sija da zegnitis aslas kudriezәn. Me уизәti съ
вълә соча, me аззывлъви eteәm molodeçcezsә. Sija
vәli ызыт тьгәра, paşkъt korpaа, въна peлpona, къз
natodil tecәm. Vazәm јэрнәs uvtis буra tьdalis jon jaјs
въна mortlәn. Şed kudrija tos vevtтis зыпәз slyis
cүzәтмвап; suk da ətlaashәm şinkьтmez uvtshaп.

povtəg vižətisə țeъzət şəd sinnez. Sija koknitiķika ki-
ezən pъkşis aslas bokkezə da suvtis me oзə. Me
viştali sylə at्तe i juali sylis nim. — Fomaən menə sui-
nə, — gorətçis sija, — a nimkod menam „Birjuk“.

— A, te i em Birjukъ!

Burazъk esə me vižəti sъ vylə.

Jermolajəşan i mədikkezşən eěka kylvli vişttez
Birjuk-ovjessyк jılış, kədaliş mati gəgər muzkkez
polisə, kъz viiş. Ny şorňitəm şerti, mu vylən esə
ezna vəvly etateem mort, kəda-vъ kuzis nuətپ sъ
bura assis uз: „Ətik lъs nosa oz şet vəriş nəvətپ;
kъeem vъ kad ez vəv, kət oj səren, usas, kъz lъm
jur vylə, i te en dumajt rapt kütçisп sъkət, vylpa-
pə da udav, kъz vəriş... On verme nəmən sijə: ne
vinaən, ne şəmməzən, ne kъz oz şetç. Ne əýryış-
-ni bur otır ləşatçevlisə sijə eta şvetiş inđelyп, da ne-
kinlə oz şetç.

To kъz şorňitisə muzkkez Birjuk jılış.

— Tak te Birjuk, — vəra sui me, — me kylvli
te jılış. Şorňitən, te-pə nekinlə liçət on şet.

— Assim uз nuəta, — sъasis sija kъmərtcəmən:—
ves-ed gospodskəj ɳan oz şetç.

Sija kъskis kos sajis çer, suvtis ət pişəsən zozas
da pondis suļavny sartas.

— Kəzajkaň raz avi? — juali me sylis.

— Avi, -- gorətçis sija rapt i burazъk sətis
çernas.

— Kulis, tъdalə?

— Avi... da... kulis, — sodtis sija i bergətçis
məd ladore.

Me çeli; sija lebtis şinnezsə i ʐar keris me vylə.

— Püssis ətik messaŋinkət, — şorňitis sija zuvveta şerəmtçəmən. Nıvkaok saj-paj lois; kagaok sajmisi pondis gorzıny; nıvkaok şıbətçis zıvka dınpə.

— Na, şet sylə, --- viştalis Birjuk, açsə şuýstis sə kiə ɳatəş sur. — Vot i sijə çapkis, — gorətçis zəgənlik, açsə tıççalıs kaga vylə.

Sija şıbətçis ıvəs dınpə, suvtis da vərən vərgətçis.

— Te-ed, natte, barin, on pondı tıjanlış nañsaşojoń, a menam nañşa...

— Me avı eýg.

— Nə, açıt tədan. Samovar və suvtəti, da çajıs menam avı... Muna uzo vižəta tençit vəvtə. — Sija petis i gımnıtis ıvəsnas. Me mədþrış gəgər nposzəvəti, kerkuıs esə oزzəkşa gaztəmzık lois. Sajkaləm eynşań kuraltı duk zmitis moros i ez şet lolavny. Nıvkaok ez i vərzə mestaiş i kvarkıs ez ker şin-neznas, soçşnika vərətəstis zıvkasə, guşən moz pelponlas lebtılıs lezçisəm jərnəssə, kus kokkez sylən əsalisə i ezə vərətçə.

— Kız tenə suəny? — juali me.

— Ulitaən, — guşənlik sbaşis sija i esə burazık sajəvtis assis gaztəm çuzəmsə. Birjuk pýris kerkuə i pukşis labiç vylə.

— Gımaləm çulalə, — suis sija nedyr tıjış. — Eəktan-kə, me tenə vərəz kollala.

Me çetçi. Ovjessyk boştis pissal i vižətis zozə.

— Etə tıjlə? — juali me.

— Vərgən vəvaləny... Kəvyla log dınpən ru kera-ləny, — vižis sija oçakıv menam juasəm vylə.

— Bütte tatişań kylə?

— Ogradaşaң kылә.

Petim mi eәe. Zernъ dugdis. Ыып-ыып jепәзъп тьдалисә şәd кымәрrez. Çukәrәn-çukәrәn zägәník ves-tasisә, соçыңka virdalıslis. Jur vevdәrъп ңевна pondis tәdçىпъ miça jenәz. Kәzuvvez jugjalisә sırpta lebzan kымәrrez-ryг. Pu vuzәrrez pondisә tәdçىпъ remyt kolasyп. Tәlъs niјә zägәník vәrәtis i zer vot-tes пъ vylış uşalisә. Mi pondim kыvziшпъ. Objessyк boştis jur vylış sapka i dumajtәmәn pondis kыv-zъпъ.

— To... to, — suis sija i perъta myççalis kinas: — аzzan, kъeәm ojыs? — Me vot nem eg kыv pu lis kъwә-tәmsha. Objessyк petkәtis vәv kгъsa uvtiš. — „Etaz me, pozaluj, og i kut sijә“. — „Me tekәt muna... voştan?“ — Ladnә, — suis sija i kutis peñitnъ vәv. — Mi sijә әtрыr lovzәmәn, a sъ bәrşan me tenә kollala. Munam! Mi munim: objessyк ozam, me sъvәgъп. Jen sijә tәdә, kъz sija tujjezsә tәdis; toko suvtçylis so-çыңka, med kыvпъ, kыtәn keraşәnъ. — Çu, — suis sija пыr uvtas, — kylan? Kylan?

— Kыtәn, kыtәn? — Birjuk ьzmitis pełponnieznas i nem ez su. Mi lezçim logә, minut kezә tәv lәnis; әtrovna keraşәm sъ loktis menam pełәz. Objessyк җar keris me vylә da zegnitis jurnas. Veşkыta, va şektan turunlәt mi ryrim peeәrә. Kuza da kazәtә-mәn kylis govk çer sylәn.

— Pәrәtis... — пыr uvtә suis Birjuk. Jenәz lois sәstәmzъk i sәstәmzъk. Odva, odva mi petim nur-mestaiš. — „Te viçciş estәn, — guşәn gorәtçis objes-syк, myskыrtçis i lebtis pissal i әsis kussez kolasyп. Me burazык pondi kыvzъпъ. Tәv uvgәm-ryг ңeyъп

къвшисә çерән keraşәm sъez. Kыlis, къз çерән ləsjisә pu. Telega kołosoez zurkñitisә, vәv gorәn nesjis... „Kыtcә? Sulav“! gorәtçis lәg golosәn Birjuk. Mәdik golos norәn, kәç moz, gorәtçis. Pondisә pessьpь. — „Bә-bәt-çan, вәвәtçan, — pәdmalәmәn zilis Birjuk. — „On ръssь...“ Me uşkәtci kotәrtпь sum vylә, czuzzashemәn oškali i lokti pessan mestaә. Pәrәtәm pu dъnъn, mi vylъn, guddišis ovjessъk, sija vižis as uvtъn puguşalisәs i domalis kusakәn sъliš kiezsә вәras. Me şibәtci matәzъk. Birjuk lebtis i suvtatis inortsә kokjylas. Şin ozam sulalis luzva, umәlik paşkәma, kuz da pasmәm tosa muzъk. Setәn-zә telegaъn sulalis umәlik vәvzug, zyn tusaez vevttәm umәlik rogozazugәn. Ovjessъk ңem oz su, muzъk siž-zә sy oz şet, toko jurnas zegәtә.

— Te lez sijә, — suskysti me Birjuklә pelas: — pu ponda me тъnta. — Çelәmәn Birjuk kutçisis sulga kiәn vәv çolka berdә, veşkыtnas — vižis kusakәt guşašíshәs. — No, vәrәtçь, raka te eteәm. — Lәgәn gorәtçis sija. — „Çeroksә von BOŞ“, — пъruytas suis muzъk. — „Мыла sijә çapkыль!“ suis ovjessъk i lebtis çer. Mi vәrzim mestais. Me muni вәras... Bәra pondis voňashпь zer i coza pondis kişпь, kъz vedra ponis. Odva-odva mi kъssim kerku dъnәz. Birjuk çapkis vәvsә ograda sәrә, a muzъkәs ръrtis kerkuә, licәtis kusaksә i pukşәtis labiç vylә. Nъvkaok, keda laňtвlylis-ni, tъdalә, gorvokъn, çetçәvtis i povzәmәn pondis vižetпь mijan vylә. Me puksi labiç vylә. — Ok i kistә! Kovşas-ed vižcişпь, novdu vodъstan? — viştalis ovjessъk.

— Spaşivo.

— Ме въ сijə as mogşim çomjə jərti,—suis ов-jessyк, аçыс поззәvtis тузъкълан.

— Kol sijə setən, en vərət, — əvi me Birjukəs.

Музък vizətis me vylə kyməs uvtşan. Me şeti aslym kvy, myj въ ez sulav, a bednəkəs mezdətپь. Sija, kyz kynməm, pukalis labiç vylən. Bi jugytşan me vermi jonazъk kažavny тузъklis nəjítçəm çuzəm, lezçisəm ləz şinkymmez, povzəm şinnez da uməltçəm ki-kok. Nıvkaok vodis зозә, тузък kok-kez dýnə, da vəra lañtis. Birjuk pukalis ryzan vokyp jurnas kijez vylə пырьssəmən. Kəvəvka (kużneçik) taçkətis ugəlyn. Zer sumən kişsis korominna vylə i lezçis əzyń stekloez kuza. Въdənnym pukalim 8y-təg. — Foma Kužmiç, — laskov vəen pondətçis şor-ñitpъ тузък, — kvyzъ-zə, Foma Kužmiç...

— Myj tenyt?

— Lez.

Birjuk nəm ez su.

— Lez... eyg uvja... lez...

— Təda me tijanəs, — ləgən rapt gorətçis ов-jessyк... — Tijan vədənlən ətkod svoboda: guşaşış-guşaşış vylən.

— Lez,— zilis тузък. — Prikassik... rozoritəmaş... to kyz... lez!

— Rozoritəmaş! A guşaşny əkinlə oz tuj.

— Lez, Foma Kužmiç... Zalejt... Açyt-ed tədan, kyeem tijan ləg, şojas, ułen şojas...

Birjuk bergətçis. Музъкəs kutis vartny likorad-kaən. Sija zegətis jurnas i şekyla lclalis.

— Lez... — vəra zubyt golosən suis тузък. — Pravo lez. Me tenyt bura mynta. Pravo-ed eyg sog-

ja... Açılt-ed tədan... Çeladokkez gorzən... Şəkət, to
kəz şəkət ovnъ.

— A te şotaki guşaşnъ en vətlъ.

— Valoksə... vəloksə, te kət sijə... setən vədəs
poda... lez!

— Me viştali, oz tuj. Me açym ola kəzain uvtъn:
teşan pondasə juavnъ? Tijan kodəmsə potaçitnъ tozo
oz poz.

— Lez! Nuzda repətə, Foma Kuzmiç, nuzda...
Lez!

— Təda me tijanəs!

— Da lez!

— Da myj esə tekət şorniñtн; pukav mestaat, a
to me tenə... tədan? On-ja myj-ja azzъ barinsə?

Bedňak əsis moz. Birjuk sunaləm uvja paşkətis
əm i puktis jur pъzan vylə. Zer şo esə ez dugdъ.
Me vižcişi, myj loas oslaq.

Drug muzъk çepəssis mestaiş, suvtis teveşkъta.
Şinnez əzjisə, çuzəm gərdətis. „Na, şoj, ulən şoj,
viñdъ, na!“ — sog sorən gorətçis sija. — Na boş, vir
juış okojannəj mort: ju kəsəz kreşşanalış vir, ju...

Birjuk bergətçis mədərə. — Me tenət sua, azzъ-
lan, virjuış te etəəm!

— Kod-ja myj-ja, myj vidçənъ pondin? — di-
vujtçəmən gorətçis ovjeßsъk. — Bəvşalin-ja myj-ja?

— Kod!.. Ne tenat-ja şəm vylə, okojannəj,
mort vijiş, zvir, zvir te etəəm!..

— Ak, te... da me tenə!

— A tənəm myj? Mənəm ətkod kuvnъ; kytçə
me vəvtəg muna? Vij — ətik koçec: eygjən-ja kuvnъ,
siş-ja — ətkod. Aş kulənъ vədənnəs: in, çelad — aş

куләпъ въдәппъс... А te бердә, sulav, күтчишам!

Birjuk lebtis̄is̄ kok jylə.

-- Vij, vij, — ləgən gorətçis̄ muzъk. — Vij! Na, na vij... (Nъvkaok çoza çetçəvtis̄ зозиš i vižətis̄ muzъk vylə).— Vij, vij!..

— Çəv! — Ləgən cirəstis̄ ovjessъk i kъkiš oşkəvtis̄.

— Тыrmas, тыrmas, Foma, — gorəti me.— Koł sijə... jen sъkət.

— Og me pondъ çəvnpъ, — baitis̄ muzъk. — Men'nyt ətkod — kuvnptə...

— Mortvijs te, şmertbs tenyt avi... Sulav, qedyrni çeglaşan! Želətasə tenyt kavtъktə, vižciş!

Birjuk neekəvtis̄ sijə pelponət. Me uşkətçi mezdət-pъ muzъkəs.

— En vərət, barin! — Ləgən gorətçis̄ ovjessъk. Me eg въ pov sъbliš i զuzəti-նi ki, no eg i kažav, kətpora sija neekəvtis̄ kusak muzъk kiez berdiš, puktis̄ jur vъlas sapka, oštis̄ իвəs i tojystis̄ porog sajə.

— Mun kuł dъnə aslat vələn! — Gorətis̄ sija bərşanas,— da vižət, mədi pъrsa me kiə en sed.

Sija bertis̄ kerkuə i тъjkə pondis guddišpъ ugələp.

— No te i Birjuk,— gorətçi me şylə. — Bura te menə i divitin. Azzə me—bur te mort.

— Myj i baitnъ, barin! — terməşəmən suis si ja. — En toko unasə şornit. Da me uz tenə kollala,— sodtis̄ sija, — on-ed vermъ vižcişpъ, kər dugdas zer-pъ... — Ətərgən golətis̄ muzъk təlega kołosoez.

— Azzap, kъz pondis kъssypъ! — Nъrvutə suis. — Da me sijə!.. — Зъп ças bərti mi prossajtçim sъkət vər dorъn.

Цена 50 коп.

И. Тургенев
ПЕВЦЫ и БИРЮК
Перевод Ф. А. Тупицына

На коми-пермяцком языке